

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה — (33×2) — 66 נקודות
פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים,

השירה העברית במאה ה-20) — (17×2) — 34 נקודות
סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של
היצירות שנלמדו בכיתה.

(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) ודרמה

(66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-8 (לכל שאלה — 33 נקודות).

מעשה חכמים

1. לפיך מעשה החכמים "רבי שמעון בן אלעזר והמכוער".

קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

מעשה ברבי שמעון בן אלעזר שבא ממגדל גדר מבית רבו,
והיה רכוב על החמור ומטיל על שפת הים,
והיה שמח שמחה גדולה שלמד תורה הרבה.
גודמן לו אדם אחד שהיה מכער ביותר.

אמר לו: ריקה, שמא כל בני עירך מכערין כמותך?
אמר לו: לך אמר לאמן שעשני, כמה מכער כלי זה שעשית.
בין שידע בעצמו שחטא, ירד מן החמור ונשתטח לפניו,
אמר לו: נעניתי לך, מחל לי.

אמר לו: איני מוחל לך עד שתלך
ותאמר לאמן שעשני: כמה מכער כלי שעשית.
והיה מטיל אחריו בחצי מיל.
בין שהגיע לעירו יצאו אנשי עירו לקראתו.

אמרו לו: שלום עליך רבי.
אמר להם: למי אתם קוראין רבי?
אמרו לו: לזה שמטיל אחריו.
אמר להם: אם זה רבי — כמותו אל ירבו בישראל.
אמרו לו: מפני מה?

אמר להם: כך עשה וכך עשה לי.
אמרו לו: אף על פי כן, מחל לו.
אמר להם: הריני מוחל לו, ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.
מיד נכנס רבי שמעון בן אלעזר לבית המדרש
ודרש: לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארו.

מעשה החכמים מסתיים בדבריו של רבי שמעון בן אלעזר: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז".

- א. על פי דברים אלה, הסבר את המסר של מעשה החכמים. (16 נקודות)
- ב. הסבר כיצד דברים אלה קשורים להתנהגות של רבי שמעון א להתנהגות של המכוער. (17 נקודות)

סיפור קצר

2. "המפתח" / יצחק בשביס־זינגר

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. לפניך קטע הלקוח מהסיפור "המפתח". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
היא העיפה בראי מבט אחרון על דמותה – קטנה, רחבה, מצח צר, אף פחוס, ועיניים מלוכסנות ועצומות למחצה, כעיני סיני. מסנרה בצבץ וקנקן לבן. היא לבשה שמלה דהויה מודפסת פרחים, חבשה כובע קש מושחת צורה, מקושט דובדבנים וענבים עשויים עץ, ונעלה נעליים מרופטות. לפני צאתה, סקרה סקירה אחרונה את שלושת חדריה ואת המטבח [...]
במסדרון, בין הדלת למפתן, תחבה בסי פתקאות מסומנות, שרק היא ידעה לזהות סימניהן, את חור המנעול סתמה במקף.

- הסבר מה אפשר ללמוד מקטע זה על בסי לפני שעברה שינוי בחייה. (15 נקודות)
- ב. הסבר את השינוי שעברה בסי, והבא מן הסיפור שתי דוגמאות המבטאות שינוי זה. (18 נקודות)

3. סיפור קצר עברי

תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות בסיפור קצר עברי שלמדת, והסבר מה אפשר ללמוד על כל דמות ממערכת יחסים זו.

דרמה

4. "בעלת הארמון" / לאה גולדברג או "בית בובות" / הנריק איבסן

הסבר את הקשר בין שם המחזה שלמדת ("בעלת הארמון" או "בית בובות") ובין הנושא שהמחזה עוסק בו. בסס את דבריך על היחסים בין הדמויות.

5. "ילדי הצל" / בן ציון תומר

לפניך המשל שזיגמונט מספר למוכר הבלונים. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

נמר אחד טרף המון כבשים, אבל טעה טעות מרה וגם באריות התגרה.
האריות התגברו עליו ופצעוהו פצעים קשים. ערכו לו משפט ובין היתר
האשימוהו בטריפת כבשים. הענישוהו, אמנם עונש לא חמור, אך הנמר
הנפחד החליט להתחרט. מי שמת - מת. אמר שהוא חוזר בתשובה. ואז
אמרה כבשה אחת גדולה: זה לא אותו נמר. הוא אחר [...] הכבשים הם עם
מוזר, לנמרים סלחו, אבל לא לשמשים שלהם. שמשים בעל כורחם.

א. מהו הנמשל למשל זה? (20 נקודות)

ב. הסבר מה אפשר ללמוד ממשל זה על הרגשות של זיגמונט. (13 נקודות)

6. "אנטיגונה" / סופוקלס

אחד הנושאים המרכזיים שהמחזה "אנטיגונה" עוסק בהם הוא הכוח של המלך והגבולות של כוח זה.
הסבר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בהתנהגותו של קריאון.

7. "אויב העם" / הנריק איבסן

בקטע שלפניך מובאים דבריו של ד"ר שטוקמן. קרא אותם, וענה על השאלה שאחריהם.

ועכשיו רבותיי, הבה נראה אם הבינוניות והקטנוניות יכולות לסתום את פיו

של אדם שיצא לטהר את החברה!

על פי המשך המחזה, האם הבינוניות והקטנוניות יכולות לסתום פיו של אדם שיצא לטהר את

החברה? נמק את דבריך.

8. דרמה עברית ("בעלת הארמון", "ילדי הצל") או דרמה מתורגמת ("אנטיגונה", "בית בובות",

"אויב העם")

תאר קונפליקט בין דמויות במחזה שלמדת.

האם הקונפליקט נפתר במהלך המחזה או בסיומו? הסבר את דבריך.

/המשך בעמוד 6/

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20) (34 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 9-14 (לכל שאלה — 17 נקודות).

פיוט

9. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מעוז צור ישועתי / מרדכי

מחרוזת 1	מעוז צור ישועתי תכון בית תפילתי לעת תכין מטבח	לך נאה לשבח ושם תודה נזבח. מצר המנבח.
	אז אגמור בשיר מזמור חנכת המנבח:	
מחרוזת 2	לעות שבועה נפשי חני מרוו בקשי ובידו הגדולה	בגון פחי בלה בשעבוד מלכותי אלה הוציא את הסגלה
	חיל פרעה וכל זרעו יחדו באבו במקולה:	
מחרוזת 3	דביר קדשו הביאני ובא נוגש והגלני ניין רעל מסכתי	וגם שם לא שקטתי כי זרים עבדתי כמעט שעברתי
	קצ בבל זרבבל לכץ שבעים נושעתי:	
מחרוזת 4	ברות קומת ברוש בקש ונהיתה לו למוקש ראש ימיני נשאת	אגגי בן המדתא וגאנתו נשבתה ואויב שמו מחית
	רב בניו וקנניו על העץ תליתי:	
מחרוזת 5	יננים נקבצו עלי ופרצו חומות מגדלי ומנותר קנקנים	אזי בימי השמנים וטמאו כל השמנים נעשה גס לשושנים
	בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים:	
מחרוזת 6	חשוף זרוע קדשך נקם נקמת עבדך כי ארכה תשעה	וקרב קצ הושעה מאמה הרשעה ואין קצ לזאת הרעה
	דחה אדמון בצל צלמון הקם רועים שבועה	

הצג שלוש אירועים מן ההיסטוריה של עם ישראל הנזכרים במחרוזות 2-5 בפיוט, והסבר לשם מה הפייטן מזכיר אירועים אלה.

/המשך בעמוד 7/

10. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שְׁלוֹם לְךָ דּוֹדִי / ר' שלמה אבן־גבירול

שְׁלוֹם לְךָ דּוֹדִי הַצַּח וְהַאֲדָמוֹן / שְׁלוֹם לְךָ מֵאֵת רִקְהָ כְּמוֹ רְמוֹן
לְקִרְאָת אַחוּתְךָ רוֹיץ צָא נָא לְהוֹשִׁיעָהּ / וְצִלַּח כְּכֵן יִשִּׁי רַבַּת בְּנֵי עֲמוֹן
מִה לְךָ יִפְהַפֶּיָה כִּי תַעֲזוֹרֶרִי אֶהְבָּהּ / וְתַצְלִצְלִי קוֹלְךָ כְּמַעִיל בְּקוֹל פְּעֻמוֹן
הַעֵת אֲשֶׁר תַּחֲפֹץ אֶהְבָּה אַחִישָׁנָהּ / עֲתָה וְעַלֶּיךָ אֲרֹד כְּטַל חֶרְמוֹן

בפיוט זה יש דיאלוג בין שתי דמויות.

א. מיהם שני הדוברים בפיוט זה? (7 נקודות)

ב. כל אחד מן הדוברים בפיוט מכנה את האחר בכינויים שונים.

הדגם מהשיר כינוי אחד לכל דובר, והסבר מה לומדים מכל כינוי על מערכת היחסים בין

הדוברים. (10 נקודות)

שירת ימי הביניים

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הָבָא מְבוּל / ר' יהודה הלוי

הָבָא מְבוּל וְשֵׁם תִּבֵּל חֲרָבָה? / וְאֵין לְרֵאוֹת פְּנֵי אֶרֶץ חֲרָבָה,
וְאֵין אָדָם וְאֵין חַיָּה וְאֵין עוֹף – / הֶסֶף הַכֹּל וְשָׁכְבוּ מַעֲצָבָה?
וּבְרֵאוֹת הַר וְשׁוּחָה לִי מְנוּחָה, / וְאֶרֶץ הָעֲרָבָה לִי עֲרָבָה.
וְאֲשָׁנִיחַ לְכָל יַעֲבֹר – וְאֵין כָּל, / אֲבָל מִיָּם וְשָׁמַיִם וְתִבָּה,
וְלִוְיָתָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאֶחָשֵׁב כִּי תִהְיֶה יַחֲשֵׁב לְשִׁיבָה.
וְלֵב הָיִם יִכְחַשׁ בְּאֻנְיָהּ, / כְּאֵלּוּ הִיא בֵּיד הָיִם גִּנְבָה!
וְיָם יִזְעַף – וְנִפְשִׁי תַעֲלֹז, כִּי / אֵלֵּי מִקְדָּשׁ אֵלֶּיךָ קָרָבָה.

א. פֶּרֶשׁ את שני הבתים הראשונים בשיר. (9 נקודות)

ב. ציין שני אמצעים אמנותיים הבאים לידי ביטוי בשני הבתים הראשונים בשיר, והסבר במה

כל אחד מהאמצעים שצינת מבטא את מצבו של המשורר. (8 נקודות)

השירה העברית במאה ה-20

אדם מול בוראו

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גדול גבור ונורא, אִמְרָתִי / רבקה מרים

גדול גבור ונורא, אִמְרָתִי. ושוב אִמְרָתִי, גדול גבור ונורא.
 למה שְׁקָרָה בְּעֵבֶר כּוֹנֵנִי. גם למה שְׁטָרַם אֶרֶץ.
 וְאִבּוֹתַי שְׁחִיִּים וּמָתִים, וּלְדִי שְׁנוּלְדוֹ וְעוֹד לֹא
 כָּל אֶחָד מֵהֶם, בְּקוֹלִי הַמְדַּבֵּר נָתַן אֶת קוֹלוֹ.
 לֹא יָדַעְתִּי אִם הַדְּבָרִים שֶׁבִּפִּי
 קִבְּלָנָה הֵם, אוֹ שְׁאִילָה, בְּקֶשֶׁה וּתְחִנָּה
 אִם שִׁיר שֶׁל הֶלֶל וְתוֹדָה בּוֹקֵעַ מִמֶּנִּי, אוֹ נְהִי שֶׁל קִינָה
 לֹא יָדַעְתִּי, אִם אוֹתָהּ נּוֹצְתִיּוֹת שְׂרָפָרָפָה עַל כְּתָפִי
 הִיא חֲבוּק שֶׁל קֶרֶבָה
 אוֹ שְׂרֻטָּה, צְרִיכָה מְעַנָּה, הַמְרַמֶּזֶת, כְּגֵדָם כְּנָף, עַל הַסְתַּלְקוֹת הַשְּׂכִינָה –
 אֲךָ הֵייתִי שָׂבָה וְאוֹמְרָת
 שׁוּב
 וְשׁוּב וְשׁוּב
 גְּדוֹל גְּבוּר וְנוֹרָא –
 חוֹזֶרֶת הֵייתִי וְאוֹמְרָת, חוֹזֶרֶת וְשׁוֹנָה.

מהו היחס של הדוברת בשיר לאלוקים? הסבר כיצד שתיים מן החזרות בשיר מעצבות יחס זה.

במשפחה

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

וְהַיֵּלֶד אֵינָנוּ / יהודה עמיחי

בְּנִי, אַתָּה שׁוֹב מִדָּאִיג אוֹתִי.
מִזְמָן לְזִמָּן אַתָּה מִדָּאִיג אוֹתִי
בְּקִבְעוֹת שְׁהִיְתָה צְרִיכָה לְהִרְגִיעַ אוֹתִי.	בית 1
אֲנִי זֹכֵר שְׁפַעַם, כְּשֶׁהֵיִיתִי קָטָן,
רְאִינוּ יַחְדָּו שְׂרָפָה בְּמִלּוֹן גְּרוֹל.
הָאֵשׁ וְהַמִּים וְהַעֲשָׂן,
הַיִּלְלוֹת וְהַצֵּעְקוֹת וְהָאוֹרוֹת הַמְּהַבְּהִים בְּטֶרֶן,
כָּל אֵלֶּה חֲסָכוּ לִי הִרְבֵּה דְבוּרִים
עַל מָה הֵם הַחַיִּים. וְעַמְדָנוּ בְּדַמָּה.	בית 2
אֲנִי שׁוֹאֵל אֶת עֲצָמֵי אִיפָּה הַחֲכִיָּא אָבִי
אֶת הַפֶּחַד שְׁלוֹ, אוֹלֵי בְּאֶרֶץ סָגוּר
אוּ בְּמָקוֹם אַחֵר מִחוּץ לְהֶשֶׁג יְדֵי הַיִּלְדִּים
אוֹלֵי עֵמֶק בָּלְבוּ.	בית 3
אֲבָל עֲכָשׁוּ אַתָּה שׁוֹב מִדָּאִיג אוֹתִי.
אֲנִי מִחְפֵּשׁ אוֹתָךְ תָּמִיד,
הַפַּעַם בֵּין עֶרְפְּלֵי הַגִּלְלִיל הָעֲלִיוֹן,
אֲנִי אָבָא עֶרְפֵּל.
וְהַיֵּלֶד אֵינָנוּ, כִּי הוּא כָּבֵד מִכָּבֵד.	בית 4

פֶּרֶשׁ את הבית השלישי בשיר, והסבר את תרומתו להבנת משמעות השיר.

שירים בצל השואה

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שם, אִמְרָתִי / טוביה ריבנר

- בית 1 יצאתי מביתי הארעי להראות לְבִנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי.
שֵׁם, אִמְרָתִי, שִׁכַּבְתִּי עַל הָאָרֶץ
אֲבֹן לְמִרְאָשׁוֹתֵי נְמוּךְ מִן הָעֵשֶׁב
בְּעֶפְר הָאָרֶץ
הַכֹּל שֵׁם נִשְׁמַר.
- בית 2 עֲבָרְנוּ בְּהָרִים וּבְיַעְרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מַעְרוֹת וְהַמִּים נִקְווּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְּכֻוֹנִית דִּלְגָה עַל הַבּוֹרוֹת
- בית 3 מָה הָאֵוִיר הַמְּתוּק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בְּנִי.
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת.
- בית 4 אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בְּחֵלוֹן.
כָּאֵן גַּם הָעֵתִיד עָבַר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבָשׁוֹת
בְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת בְּנָפְיוֹ וְצוֹלֵל.
- בית 5 כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אִמְרָתִי לְבִנִי.
הוֹרִי וְזִקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קְרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אִמְרָתִי לְבִנִי וְהָרוּחַ עָבְרָה
בֵּינִי לְבֵין הַמָּלִים.
- בית 6 יצאתי להראות לְבִנִי אֶת מְקוֹם מוֹצְאִי, וּמָתִי
נֹאכֵל, שׁוֹאֲלִים בְּנִי, וְאֵיפָה
נִלְוִין?

פְּרֹשׁ את הבית השישי בשיר, והסבר את התרומה שלו להבנת הנושא המרכזי בשיר.

בהצלחה!